

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Біласа Андрія Івановича
«Правоохорона діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження»,
подану на здобуття наукового ступеню кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

Актуальність і значущість теми. Тема, якій присвоєно дисертаційне дослідження Біласа А.І., не є принципово новою для вітчизняного загальнотеоретичного правознавства. Проте її актуальність не зменшується в сучасних умовах, а навпаки – зростає. Це обумовлено низкою причин, на які вказує дисертант у вступній частині своєї роботи (с.6-14).

Зазначу, як на мене, головну характерну рису теми – її багатоаспектність, багатоплановість, місткість та ємність предметно.

Досліджуючи дану проблему, зазначимо, що автор робить безліч посилань на Європу на європейські стандарти, цінності, її традиції, на велич європейської культури і т. ін. Однак важко віднайти бодай якое чітке формулювання – відповідь на природне запитання : що ж то таке Європа? Не переглядається навіть бажання подискутувати на цю тему. Справді, що ж нею є, а що ні? Де вона починається й де закінчується? І це проблеми аж ніяк не академічні. Поки що струнких теорій і чітких стандартів розрізнення європейського та неєвропейського в тій – таки Європі немає. Сьогодні в Європі точиться гостра суперечка : чим вона має бути наддержавою чи союзом держав, супернацією чи ансамблем націй - „ Європою вітчизн " це непрості питання, які потребують відповідей вже тепер. Видається, що Україні доведеться напружено шукати свого місця в культурній спільноті. Не забуваймо, що ми не повинні втрачати власної самобутності, інакшості. Сьогодні Україна практично поза європейським культурним простором, у нас не існує належних інституцій, що визначали б стратегію і тактику її культурної присутності. Якщо британці мають Британську раду, французи - „ Альянс Франсез ", іспанці – Інститут Сервантеса, німці – Інститут Гете, то Україна таких установ немає, тому ми повинні думати не лише про те, як увійти в Європу, а й про те як вберегтися там.

Перед Українською державою, юридичною наукою є ціла низка проблем,

які є одним з факторів як гальмування її розвитку, так і, навпаки, її переходу у якісно новий стан, оскільки вони активізують критичне мислення українських молодих вчених, юридичної еліти і зумовлюють, в кінцевому рахунку вихід на нові засоби пізнання правової реальності. Проникнення в таємниці будь-якого правового вчення передбачає, насамперед, осмислення того, яким закономірностям воно підпорядковується, яким способом досягнуті його результати, які перспективи його подальшого розвитку. Вирішення окреслених проблем зумовлює потребу враховувати не тільки теоретичну думку, а й методологію. Зазначимо лише те, що пострадянське правознавство загалом, хоча й наполегливо та переконливо демонструє свою не любов до методологічної проблематики. Водночас має вкрай гостру потребу у її дослідженні. Адже, щоб одержати серйозні наукові результати необхідно правильно, тобто до місця, до відповідного предмету дослідження вміло застосувати адекватну йому методологію, а ще краще власну методологію.

Реалії сьогодення обумовлюють необхідність проведення реформування в різноманітних сферах державного життя, зокрема у сфері функціонування державних органів. Це безпосередньо стосується і діяльності правоохоронної системи.

По правді кажучи, ефективність діяльності поліції залежить від низки чинників. Одним із визначальних факторів є існування збалансованості системи управління поліцією, при розбудові та подальшому вдосконаленні якої обов'язково мають бути враховані наявні державно-правові реалії, традиції організації охорони правопорядку, стан злочинності, очікування населення, а також апробовані зарубіжні моделі управління поліцією.

В умовах реформування правоохоронної системи України ознайомлення із зарубіжними напрацюваннями є нагальною необхідністю. Аналіз концептуальних підходів до організації і діяльності поліцейських служб у зарубіжних країнах об'єктивно сприяє не лише чіткому визначенню магістрального шляху оптимізації правоохоронної діяльності в Україні, але й упорядкуванню найбільш дієвих організаційно-правових форм у практику управління органам внутрішніх справ.

І цілком закономірно, що автор поставив перед собою завдання

узагальнити напрацьований досвід з метою визначення загальних тенденцій та з'ясування особливостей підходів до організації управління поліцією окремих країн.

Мета дослідження сформульована коректно, науково виважено, а його завдання корелюють з метою дослідження, а саме з'ясування природи та сутності правоохоронної діяльності, здійснення її порівняльно-правового аналізу в практиці держав Європейського Союзу. Об'єкт і предмет дослідження відповідають анонсованій темі й цілком укладаються у межі наукової спеціальності 12.00.01.

Зміст дисертації характеризує особливість реформ організації діяльності правоохоронних органів країн ЄС і поліції. Основою в ній є принципово новий матеріал, що включає опис нових підходів, моделей правоохоронної діяльності, а також аналіз сучасного стану.

Доречним буде зазначити належну **методологічну основу дисертаційного дослідження**. Автор добре розуміє що методологія забезпечує як наукове пізнання, так і наукову діяльність дослідника. Є формою самопізнання та самосвідомості і цілком зрозуміло, що є передумовою формування ефективної системи правового регулювання – розвитку юридичної науки. Поряд з цим методологія є складний соціокультурний феномен.

З точки зору загальної динаміки розвитку правової науки дисертація вводить в науковий обіг нові уявлення і факти.

Практичне значення одержаних результатів обумовлюється тим, що теоретичні положення і практичні рекомендації, які знайшли своє відображення в дисертації, можуть використовуватися у науково-дослідній сфері, у правотворчому процесі, у правовиховній роботі.

Елементи новизни. Питання про наукову новизну це непросте питання оскільки справді нове, - це новизна концептуального рівня, тобто зміна онтології і методології у відповідній дисципліні. Досягти такої новизни мало кому вдається. Крім того, будь-яка новизна не може не базуватися на минулому знанні. Концептуально нове в науці не повинно „ відлякувати " наукову спільноту, але водночас мати ознаки новизни.

Низка положень, висновків дисертанта заслуговують на увагу, зокрема, у Розділі 1 «Стан наукового дослідження і сутнісні характеристики правоохоронної

діяльності» (с. 15- 48) автором встановлено, що у переважній більшості наукових робіт правоохоронна діяльність розглядається або виключно у теоретичному значенні, або її прикладні аспекти – у контексті діяльності правоохоронних органів, реалізації правоохоронних функцій певних органів державної влади. Йдеться про галузеві дослідження (адміністративно-правові, кримінально-правові тощо). Водночас, об'єктно-суб'єктний склад правоохоронної діяльності залишається з-поміж тих питань, які є недостатньо дослідженими і потребують подальшої уваги сучасних учених, так само і юристів-практиків.

З'ясування особливостей феномену правоохоронної діяльності, правоохоронних систем і моделей, правоохоронних органів, виокремлення їх місця і значення у механізмі держав, іноді і за її межами, включаючи відповідні форми міжнародного співробітництва, передбачають необхідність подальших ґрунтовних досліджень правоохоронної діяльності. Це особливо стосується сучасного етапу реформування системи правоохоронних органів, правоохоронної діяльності.

Підкреслюються необхідність розглядати вищезазначені питання, вийшовши за межі нормативного підходу до праворозуміння, адже процеси демократизації, інтеграції та гуманізації, що відбуваються в сучасному світі супроводжуються актуалізацією концепції природного права.

Осмислена сутність правозахисної діяльності, яка полягає у правовій допомозі юридичним особам, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства у спірних питаннях з охорони права, захисті фізичних осіб від обвинувачення та у державному гарантуванні охорони прав громадян правозахисними органами. Тоді як правоохоронна (охоронна) діяльність держави реалізує охоронну функцію права. Оскільки право охороняє суспільні відносини і саме цим утворює юридичні підстави для правоохоронної діяльності держави, функціонування її правоохоронної системи. Відповідні положення відображені у тексті Конституції і законів України, інших європейських держав.

Цілком обґрунтованою є позиція дисертанта щодо основних відмінних ознак правоохоронної діяльності, а саме: публічність, професійність, процедурно-процесуальний характер, юрисдикційний характер; спрямованість на охорону прав і свобод людини, законності та правопорядку, усіх врегульованих правом суспільних відносин; при її здійсненні спеціально уповноваженими суб'єктами

застосовуються, як правило, правові засоби тощо. Позитивної оцінки заслугове позиція здобувача, щодо виділення ним функцій правоохоронної діяльності: охоронної; профілактичної, наглядової (контрольної); регулятивної; виховної та ін.

Зазначено, що у межах системи принципів правоохоронної діяльності доцільно виокремити такі їх групи: 1) загальні (гуманізм, демократизм, свобода, соціальна справедливість тощо); 2) спеціальні (принципи верховенства права; законності; визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; гарантування прав і свобод людини, відповідальності держави перед людиною; рівності усіх перед законом; взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, населенням; професіоналізму і компетентності; незалежності суб'єктів правоохоронної діяльності; неприпустимості зворотної дії правових актів в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи тощо). Аргументовано положення, відповідно до якого ці принципи взаємопов'язані між собою, є взаємодоповнюючими.

Заслугове на увагу те, що автор обґрунтовує позицію, що система правоохоронних органів є органічною складовою суспільства, продуктом його діяльності, відтворенням менталітету і рівня розвитку.

На особливу увагу заслугове твердження, розглядати суб'єктний склад правоохоронної діяльності у розширеному вигляді, з урахуванням інститутів громадянського суспільства, міжнародних організацій, громадян, яким державою делеговано певні повноваження, виходячи з відповідного розподілу компетенцій, форм і засобів їх здійснення. Децентралізація влади передбачає активне залучення системи органів і посадових осіб місцевого самоврядування, включаючи муніципальну поліцію, до реалізації правоохоронної діяльності.

У розділі 2 (с.76 – 115) дисертантом акцентовано увагу на тому, що визначальним є порівняльно-правовий (компаративістський) метод, поряд з формально-логічним, системним, структурно-функціональним, історико-правовим, соціологічним, прогностичним, герменевтичним, антропологічним та іншими науковими методами. Вони дозволили широкомасштабно дослідити правоохоронну діяльність, а також пов'язані з нею правозахисну діяльність, поліцейську діяльність, моделі правоохоронної діяльності, реформи

правоохоронних органів України та країн ЄС, визначити перспективи їх подальшого розвитку.

Аргументовано положення, згідно з яким під поняттям «модель правоохоронної діяльності» слід розуміти систему норм і принципів, що покладено в основу правового регулювання правоохоронної діяльності, суб'єктний склад та напрями цієї діяльності, об'єкти на які вона спрямована, форми та методи її здійснення.

Підтримується позиція автора щодо виділення ним спільних рис структурної побудови правоохоронних органів притаманні країнам ЄС. Підкреслюється, що на основі системних реформ у країнах ЄС удосконалено організаційно-функціональну структуру національних правоохоронних органів, ефективність їх роботи. Про значні успіхи свідчить довіра і підтримка населення до поліції, інших правоохоронних органів. Водночас, зроблено висновок про важливість матеріально-фінансової, інформаційно-аналітичної, технічної підтримки з боку інституцій ЄС, Ради Європи, ОБСЄ, ООН у цьому напрямі.

У Розділі 3 «Проблеми і перспективи реалізації, уніфікації правоохоронної діяльності в країнах ЄС» (с.139 – 159) обгрунтовано є позиція автора, що механізм реалізації правоохоронної діяльності становить своєрідний комплекс взаємодіючих засобів і заходів, визначених у нормативно-правових актах, спрямованих на забезпечення правоохоронної діяльності, належне функціонування системи правоохоронних органів. Сучасні реалії визначають необхідність вироблення уніфікованого механізму правоохоронної діяльності, єдиних процесуальних основ такої діяльності. Зазначене пов'язується з потребою вдосконалення інституту юридичної відповідальності як необхідної умови результативності правоохоронної діяльності та дасть змогу ефективно забезпечити правопорядок, захист прав і свобод людини і громадянина.

Без сумніву, вивчення досвіду правоохоронної діяльності ЄС, спільної політики у сфері внутрішніх справ та юстиції, протидії злочинності має велике значення для доктрини і практики сучасної України, її системи організації влади на всіх рівнях.

Цілком слушною є позиція автора, що на основі аналізу нормативно-правової бази процесу такого реформування, відповідної практики виявлено і позитивні

здобутки, і певні прогалини, суперечності. Незмінною проблемою залишається корупція, підготовка і перепідготовка кадрів, матеріальне забезпечення та інші гарантії правоохоронної діяльності. На попередніх етапах реформування правоохоронних органів вже мала місце спроба створення місцевої міліції в Україні. Однак, в умовах сьогодення за необхідність створення муніципальної поліції свідчить і реформа децентралізації влади, посилення ролі територіальних громад, органів місцевого самоврядування.

Підкреслюється, що ключовими незмінними ідеями мають залишатись у процесі реформ – аполітичність правоохоронної діяльності, демілітаризація, децентралізація, попередження і боротьба з корупцією, бюрократизацією, а також підвищення культури службової діяльності правоохоронців.

Загалом слід відзначити, що дисертація А.І. Біласа відзначається достатнім науково-методологічним рівнем виконання, вмілим використанням сучасного науково-методологічного арсеналу, виваженістю й обґрунтованістю висновків.

Визнаючи затребуваність та інноваційний характер дослідження Біласа А.І., водночас зазначимо, що окремі положення є дискусійними за характером або ж потребують додаткового обґрунтування, а саме:

1. Складність природи правоохоронної діяльності зумовила необхідність використання автором світоглядних, загальнонаукових і спеціально - наукових методів. Проте, поза увагою залишив використання діяльнісного, функціонального, математичних, кібернетичних методів (правового експерименту, статистичного аналізу та анкетування, порівняння, експертної оцінки, кореляційного аналізу), (с.90, підр. 2.1).

2. Дивним виглядає те, що автор у своєму дослідженні не використав праці таких вчених: Ю.Т. Капустін «Поліція в механізмі держав», Губанов А.В. « Поліція держав Західної Європи», а також праці вітчизняних науковців Кононенка С. Я. , Крижанівського А.Ф..

3. Здобувачем визначено мету і завдання дисертаційного дослідження вдало. Проте, на нашу думку, ним постановлено занадто велику кількість таких завдань (9), зокрема, питання з'ясування природи та сутності правоохоронної діяльності; функціонального призначення і суб'єктів правоохоронної діяльності; виділення моделей правоохоронної діяльності; механізму реалізації

правоохоронної діяльності у практиці України та низки держав Європейського Союзу можуть бути предметом окремих досліджень, включаючи дисертаційні.

4. З-поміж положень наукової новизни одержаних результатів дисертант виділяє моделі організації правоохоронної діяльності залежно від типу правової системи відповідної держави і правової сім'ї, зокрема, це англійська, німецька і романська, східноєвропейська та постсоціалістична; за предметно-функціональною спрямованістю, – це національні моделі правосуддя, включаючи системи судів загальної юрисдикції і конституційного контролю в країнах Європи, моделі органів прокуратури, моделі поліцейських органів та ін. Однак у підрозділі 2.2 (с.96-115) досить мало уваги приділено вивченню моделей правосуддя, хоч і підкреслюється зростання нормотворчої та іншої ролі судової практики, діяльності судів загалом.

5. Висновки про органічний зв'язок реформи правоохоронної системи України з конституційною, адміністративною та іншими назрілими реформами; про змістовні ознаки правоохоронної діяльності як багатоаспектного явища, що відрізняють її від інших основних видів державно-владної діяльності (с.12) потребують додаткових пояснень та аргументів.

6. Аналіз правоохоронної діяльності окремих держав Європейського Союзу не дозволяють об'єктивно оцінити засади правоохоронної діяльності, відповідних суб'єктів, організацію роботи їх правоохоронних органів, напрями і тенденції реформування, а також перспективи уніфікації стандартів правоохоронної діяльності.

7. Визначаючи перспективи удосконалення правоохоронної діяльності у процесі подальших реформ в умовах євроінтеграційних процесів України, на жаль, лише згадуються ключові незмінні ідеї, зокрема, політична нейтральність, децентралізація, дебіюрократизація правоохоронної діяльності, боротьба з корупцією, підвищення культури службової діяльності правоохоронців (с. 189). Погоджуючись із запровадженням більш ретельного і прозорого підбору кадрів, зокрема, до поліції, сталих гарантій їх діяльності, дієвої системи підвищення професіоналізму, прозорих інструментів співпраці з населенням і громадськими об'єднаннями, хотілося б, щоб автор детальніше роз'яснив власну позицію щодо конкретних змін і доповнень до чинного законодавства у цій сфері, а також

підвищення ефективності інструментів реалізації правоохоронної діяльності на сучасному етапі.

Загалом дисертація Біласа А.І. на тему: «Правоохорона діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності: 12.00.01 -теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом змісту дослідження має значення для юридичної науки взагалі та загальної теорії права зокрема. Вказана робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою КМ України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Офіційний опонент:

професор кафедри теорії
та філософії права
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доктор юридичних наук, професор

М.С. Кельман

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Р.Б. Брилинський